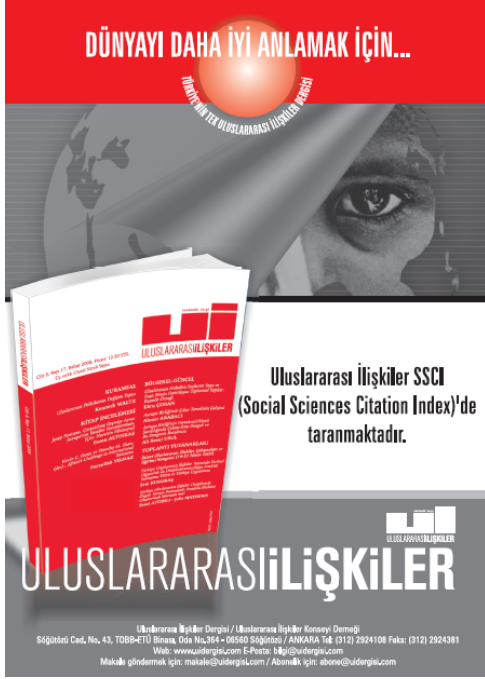

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

KİTAP İNCELEMESİ

Mete TUNCOKU, Çanakkale 1915: Buzdağı'nın Altı

Nuri YURDUSEV

Doç. Dr., Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler
Bölümü

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Çanakkale’de Ne Oldu? Buzdağı’nın Altı

Mete TUNCOKU

Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2002, 180 sayfa, ISBN 975-16-1542-9

Hazırlayan: A. Nuri Yurdusev*

Modern tarihçiliğin önde gelen iki ismi, ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan Leopold von Ranke ile, Ranke’nin bir ara öğrencisi de olan, Lord Acton’ın tarihçinin tarihi olaylara bakışıyla ilgili olarak anlaşılmadıkları temel nokta şudur: Acaba tarihçi incelediği olaylar ve kişiler hakkında herhangi bir hüküm itihaz edecek midir, yoksa sadece olanı nakletmekle mi yetinecektir? Örneğin; Holokostu inceleyen bir tarihçi holokostun “barbarlık” olduğunu ve Hitler’in de bir “barbar” olduğunu nitelemek durumunda mıdır? Ranke’nin bu soruya cevabı “hayır” iken, Acton “evet” cevabını verir. Ranke’ye göre tarihçinin tek görevi, meşhur vecizesi ile, “gerçekte ne olduysa onu nakletmektir.” Tarihçi bir gerçek yaşam öykücüsüdür ve ne bir eksik ne de bir fazlaya yer vermeden detayları ile öyküsünü anlatır. Acton ise; tarihçinin ne olduysa onu nakletme görevine ilaveten niçin, nasıl olduğuna ilişkin sorular da sorması gerektiğini ve bunun sonucunda bazı yargılarda bulunabileceğini belirtir. Başka bir deyişle; Acton’a göre, tarihçi anlatmış olduğu öykülerdeki vakaları eksiksiz naklederken öykünün sevinç ve hüzünlerine, yanlış ve doğrularına da işaret etmek durumundadır. Hem Ranke hem de Acton’un anlaştığı nokta ise; tarihçinin mümkün olduğunca birincil kaynaklara dayanması ve ilintili bütün vakalara ve aktörlere yer vermesi gerektiğidir.

Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanan kitabında Profesör Tuncoku tam da bunu yapıyor: Birincil kaynaklara dayanarak ve ilgili faktör ve aktörlere yer vererek Çanakkale Savaşlarının belli yönlerini inceliyor. Bu kitapta Çanakkale Savaşlarının genel ve kapsamlı bir tarihini okumuyoruz. Kitap Çanakkale Savaşlarının tamamını Rankevari bir şekilde anlatmıyor. Actoniyen bir şekilde yargılamalar da görmüyoruz. Lakin kitap; Ranke ve Acton’ın öncülüğünü yaptığı arşiv malzemelerine ve diğer birinci el kaynaklara dayanma yöntemiyle ve yine Ranke ve Acton’ın koyduğu, sadece modern değil aynı zamanda eleştirel tarih yazımının da temeli olan, ilgili bütün faktörlere ve aktörlere yer verme, indirgemecilikten kaçınma ilkeleri ile yazılmış.

* Doç. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

Kitap kendi anlatımıyla Çanakkale Savaşlarının diplomatik ve siyasi yönleri üzerine yoğunlaşmış. Her ne kadar daha önce yayınlanmış tebliğ ve makalelerden oluşmuşsa da, diplomatik ve siyasi konular etrafında bir odaklanma bulunması kitaba sistematik bir yapı getiriyor. Dolayısıyla kitabın okunmasında bir zorluk oluşmadığı gibi bir sürü konuda bilgileniyoruz. Türk Boğazlarının tarihi süreç içindeki yerinin öz bir şekilde anlatıldığı ilk bölümden sonra, Çanakkale Savaşları'nın uluslararası sistemin diğer gelişme ve aktörleriyle bağlantılarına ve Çanakkale Savaşları çevresinde yürütülen ulusal, lokal ve global düzeylerdeki diplomatik oyunlara şahit oluyoruz. Bir yanda İngiltere, Japonya ve Rusya gibi büyük devletler arasında oynanan diplomasi satrancına arşiv belgelerinin ışığında göz atarken, diğer yandan da Anzaklar; Sih, Gurka ve Pencaplılar; İrlandalılar ve Yahudiler gibi lokal grupların hazin maceralarını okuyoruz. Yunanlıların ulusal davalarını güttüklerini, Türk ulusal mücadelesinin kadın savaşçılarını görüyoruz.

Kitaptan ilginç ve çarpıcı bilgiler de öğreniyoruz. Bir yandan İngiltere'nin Rusların Çanakkale hareketine katılmasına ve, en azından başlangıçta, Yunanlıların müdahil olmasına soğukken, Japonları harekate katılmaya ikna etmek için ne kadar uğraştığını; diğer yandan da Rusların aslında Çanakkale hareketini ve bunun sonunda da Boğazlar ve İstanbul'un kontrolünü müttefiklerin ele geçirmesini hiç istemediğini, buna karşın müttefiklerin kendilerine Kafkasya'da yardım etmelerini tercih ettiklerini görüyoruz. Çanakkale Savaşlarına Yahudilerin İngilizlerle birlikte bizzat katıldıklarına, hatta Yahudilerin Filistin'de de İngilizlerle birlikte hareket etme planlarının bulunduğu hususunda belki de Türkçe okuru ilk kez bu kitapla bilgileniyor. Yahudilerin sadece Çanakkale cephesinde değil, Filistin cephesinde de Türklere karşı savaştığını Birinci Dünya Savaşı'nın en kapsamlı tarihini yazan Martin Gilbert zaten bize söylemişti. Tabii Tuncoku bu bilgileri belgelerle verirken, tarihçiliğin dışına çıkarak burdan bir "Arap ihaneti" söylemine benzer bir "Yahudi ihaneti" kavramı ortaya atmıyor. Rankevari bir şekilde ne olduysa onu anlatıyor bize ve Çanakkale'de Türk ordusu içinde savaşan Musevi vatandaşlarımızın bulunduğunu da hatırlatıyor. İlginç bir bilgi de Çanakkale Savaşlarının Türkler, Anzaklar, Hintliler ve Yunanlılar gibi İrlandalılar için de ulus kimliğinin oluşmasında önemli bir tarihsel tecrübe ögesi olduğu. Kitapta daha nice böyle ilginç ayrıntılar var "Buzdağının altı"ndan. Kitaptaki bölümlerin toplam kırk sayfayı bulan uzun bir İngilizce özeti de eklenmiş. Kitabın sonundaki 21 tane fotoğraf Buzdağının hem altından hem üstünden görüntüler sunuyor.

Özetle, bu kitap sadece araştırmacılar için değil, genel okuyucu ve Türk Tarihi'nin en önemli tecrübelerinden olan Çanakkale Savaşları hakkında bilgi edinmek isteyen herkes için elzem bir kitap. Kitapta,

Acton'ın yargılaması ve Ranke'nin arşiv fetişizmi yok. Profesör Tuncoku bize, aynen Ranke ve Acton gibi, ormandaki değişik ağaçları, onların ormanın bir parçası olduğunu unutmadan, gösteriyor.